

Р. М. Скорульська

«ВІД ЦИХ ПОЖОВКЛИХ СТОРІНОК НА НАС ЖИТТЯМ БЕЗСМЕРТНИМ ВІЄ»*

Микола Лисенко, пишучи 22 листопада 1902 року своєму щирому другу Борисові Познанському про смерть і похорон їхнього університетського побратима Тадея Рильського, зокрема, повідомляв: «У Хведька три сини: старший Іван студент-юрист 2-го курсу. Батько його страшенно любив, він і хазяйнував останній рік. Другий – Богдан, гімназист 8-го класу, менш спосібний, але теж славний. [...] третій – малий по 8 году, Максим, славненьке хлоп'ятко, прудке, гостре й розумне».

Згодом «прудке, гостре і розумне» хлоп'ятко на кілька років стане членом Лисенкової родини. Саме тим незабутнім дням свого дитинства уславлений український поет Максим Тадейович Рильський 1942 року присвятив 4-ту главу поеми «Мандрівка в молодість».

1

Був теплий вересень, до стиглих виногрон
Подібний м'якістю і лагідним прозором.
Злягла єдвабна ніч на затишний балкон,
І приязні вогні дівочим грали хором
У тиші київській. Душі не брався сон,
І я постерігав неутоленним зором,
Перехилившись з розкритого вікна,
Як дивна твориться на світі дивина.

* Перші рядки вірша М. Рильського, записаного 15 квітня 1945 року до родинного альбому Сенаторських-Скорульських, що його було розпочато в 1844 році.

2

Він на балконі був, сам чародій Микола
Вітальйович. Сидів край мирного стола,
І сивина його, та старість ясночола,
Такою свіжою бадьорістю цвіла!
Якась мелодія із-під руки спроквола,
Ще німа для всіх, крім нього лиш, росла
Цятками чорними на білому папері,
Щоб розчинить колись у людську душу двері...

Творча атмосфера таких ночей і пробудила в малого Максима потяг до віршування. Саме в крихітній кімнатці Лисенкового помешкання на Маріїнсько-Благовіщенській з'явилися вірші, що ввійшли 1910 року в першу збірку Максима Рильського «На білих островах».

Доля звеліла, щоб через багато років один із аркушиків, вимережаних дитячою рукою в домі Лисенка, повернувся туди, де був написаний.

Це аркуш поштового паперу з повним текстом першого вірша восьмирічного поета, написаного, вірогідно, 1903 року з нагоди 35-річчя творчості композитора:

Славному Кобзареві України Миколі Лисенку
Мое бажанне.
Що я бажаю
Мене питають
На це питанне
Одповідаю:
Народ без крові
Щастя добуде
И царство любови
На землі буде
Скинуть кайдани,
Скинуть неволю
И народи глянуть
У вічі долі!

Доля із лісу
Доля із поля
Прийде до нас, і тоді
Богом в нас буде скрізь воля...
Та чи збудецця бажанне
Мого серця пориванне?

Максим Рильський

Серед інших документів і нотних видань цей неоціненний аркушик зберігся у випадкових людей, до яких потрапили у Львові залишки архіву Мар'яни Миколаївни Лисенко. Ці матеріали було викуплено на пожертву упорядників українського суспільно-політичного і науково-літературного журналу «Визвольний шлях» (Лондон).

Принагідно хочеться згадати про ще один поетичний автограф Максима Тадейовича, який опосередковано, але все ж пов'язаний з Миколою Лисенком. Для того, щоб зрозуміти сенс цього лірико-філософського експромту, треба заглибитися в півторасотлітню давнину.

У 1844 році випускниця Київського інституту шляхетних дівчат Олександра Сенаторська почала вести типовий для того часу альбом, який продовжила, ставши викладачкою, класною дамою і навіть перебуваючи на посаді виконувачки обов'язків начальниці Інституту. Це було в ті роки, коли одним з найпопулярніших інститутських викладачів вважали Миколу Віталійовича Лисенка.

Олександра Дорофіївна одержала службове помешкання в інститутському будинку. А з 1892 року взяла до себе п'ятирічного Михайлика Скорульського – сина своєї племінниці Неоніли Сенаторської, також колишньої інститутки, учениці М. Лисенка.

Після смерті Олександри Дорофіївни деякі її меблі та особисті речі, серед яких був старий альбом, забрала єдина племінниця...

«Этот альбом принадлежал тетке моей матери Александре Дорофеевне Сенаторской – “бабе Саше” моих детских лет, скончавшейся в Киеве в апреле 1908 г. Вернувшись 18 апреля 1944 г. из Алма-Аты, где я был в эвакуации с семьей во время Великой Отечественной войны, я решил, пользуясь тем, что альбом уцелел, продолжить его и пополнить автографами моих современников» – записав на першій сторінці Михайло Адамович Скорульський. Змішалися в стародавньому альбомі епохи, мови, віршовані й нотні рядки, живописні мініатюри й ескізи декорацій...

Поет-академік Максим Тадейович Рильський 15 червня 1945 року, записав до альбому свого друга-композитора двадцять складених експромтом рядків:

Від цих пожовклих сторінок
На нас життям безсмертним віє
В них рій палких людських думок,
Забуті мрії та надії.

Ми, проводжаючи весну,
Щодня, щомить ніжніше любим
Старовину й молодизну, –
Усе, що тратимо і губим.

Несе година кожна рани,
що з них росте життя нове...
«Цветок увядший, безуханный»
Нетлінно в пам'яті живе!